

آیت الله جوادی آملی، در سال 89 به مناسبت کنگره ملی امام محمد باقر(ع) پیامی را صادر کردند.

قسمتی های، از این پیام را که از منظرهای مختلف، به مقام علمی، امام باقر پرداخته است را می خوانید:

دنیا راه است و آخرت مقصد

سوم: هماهنگی قرآن و عترت، همان پیوند ناگسستنی وجود علمی و عینی اسمای حسنای خداست. آنچه در آغاز آفرینش رخ داد نموداری از این پیوند عریق است یعنی نه اسمای پروردگار بدون آدم که متعلم راستین آنها و نمونه بارز مظهریت آنهاست اثربخش

است و نه انسان کاملی چونان آدم بدون فراگیری عینی آنها صاحب کرسی خلافت الهی و مسجود له فرشتگان می‌شد. آنچه در عصر حضرت ختمی‌نبوت(ص) پدید آمد نمونه کامل این ربط وثیق است یعنی نه قرآن بدون ولایت معصومان(ع) مصداق عینی یَهْدِي لِلْتِي هِيَ أَقْوَمُ[8] است و نه اهل بیت عصمت و طهارت(ع) بدون قرآن، سبب کمال دین و تمام نعمت و رضایت‌مندی خدا نسبت به اسلام خواهند بود. آنچه در قرآن با وجود علمی، محقق است، در خاندان نبوت و امامت با وجود عینی متحقق است، چنانچه حضرت امام باقر(ع) به فقیه اهل بصره، قتاده فرزند دعامه فرمود: «إِنَّمَا يَعْرِفُ الْقُرْآنَ مَنْ خُوطِبَ بِهِ«[9]؛ اهتمام آن حضرت(ع) به انسجام متین قرآن و عترت را می‌توان در رهنمود آن امام معصوم(ع) به تنها راه نجات جستجو کرد که چنین فرمود: «فَلَقِّنُوا مَوْتَاكُم عِنْدَ الْمَوْتِ شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَالْوَلَايَةُ«[10]

با این بیان، سرِ اهتمام ویژه حُمران بن‌أعین برای اثبات ولایت‌مداری خویش روشن می‌شود، زیرا وی به امام باقر(ع) که بهره‌های علمی از آن حضرت بُرد عرض کرد من با خدا عهد کردم که از مدینه خارج نشوم تا شما به من خبر دهید که آیا از شیعیان شما هستم، آن حضرت فرمود: «نَعَمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ«[11]؛ از همین جهت است که سراینده معروف، کمیت، بعد از خواندن قصیده‌ای که - «بیت از آن قصیده به از صد رساله بود«[12] - مدح آن ذوات قدسی یعنی اهل بیت وحی بود، از دریافت جایزه کلان به درخواست پیراهن آن حضرت مفتخر شد[13] و آنچه از بدن نورانی معصوم خلع می‌شود و به ولایت‌مدار داده می‌شود، لقب پرافتخار «خَلَعْتَ« می‌گیرد و گرنه پارچه نو هر چند گران‌بها تر باشد، هرگز بهای خلعت و جمال و جلال آن را ندارد. علم امام باقر چگونه بود؟

چهارم: انسان کامل معصوم همانند حضرت امام باقر(ع) علوم فراوانی را به برکت وحی نبوی(ص) و به عنوان علم‌الوراثه نه علم‌الدراسه عالم شده است و نظیر پدران بزرگوار خود نه تنها از دیگران بی‌نیاز بود بلکه چونان اجداد کرام خویش، مرجع علمی همه محققان بوده است. ابوبصیر که از شاگردان معروف آن امام معصوم(ع) است نقل کرد که امام به وی فرمود حکم بن عثیبه از افرادی است که خداوند درباره آنها گفت: «وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ«[14] فَلْيُشَرِّقِ الْحَكْمُ وَلْيُغَرْبِ أَمَا وَاللَّهِ لَا يُصِيبُ الْعِلْمَ إِلَّا مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ تَزُلْ عَلَيْهِمْ جَبَرُئِيلُ«[15]؛ یعنی اگر حکم به مشرق سفر کند یا به مغرب هجرت کند (یا به شمال و جنوب کوچ نماید) هرگز علم صائب، نصیب او نمی‌شود مگر آنکه از خاندان وحی باشد. از غیر مجرای وحی، دانش صحیح و کامل، بهره کسی نمی‌شود و اگر از انبیای گذشته نیز مطلب درستی به جا مانده باشد، محصول نزول وحی الهی است.

لازم است از جهت معرفت‌شناسی عنایت شود که عقل در برابر نقل است نه در قبال وحی، زیرا هرگز معرفت مفهومی و حصولی، عدیل معرفت عینی و حضوری نخواهد بود و شناخت خطاپذیر، مثیل معرفت معصومانه نیست و ادراک نظری، شبیه عرفان بصری نمی‌باشد و علم ملکی را نرسد که معادل معرفت ملکوتی باشد.

پنجم: سیره سیاسی امام باقر(ع) شاگردان نستوهی را می‌پروراند که در عصر حَقَقَان و فرصتِ دالان انتقال سلطنت از غاصب اموی به غاصب عباسی، پیام بلیغ آن حضرت را به صورت‌های گوناگون (صریح یا کنایه) اعلام دارند تا هم سُنَّتِ حَسَنَةِ مبارزه با طغیان به نسیان سپرده نشود و هم هلاکت هالکان همانند سلامت سالکان، برابر بی‌نه باشد: لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّتَةٍ وَيَحْيَى مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّتَةٍ. [16] برخی به عبدالملک بن مروان، معاصر حضرت امام باقر(ع) گفتند حکومتی که در اختیار گرفتید آیا به استناد نص خدا و پیامبر اوست، گفت نه، پرسید آیا امت بر حکومت شما اجماع کرده‌اند و به حاکم بودن شما راضی شدند، جواب داد نه، سؤال کرد آیا از طرف تو بیعتی در گردن آنها بود و وفا نموده‌اند، پاسخ داد نه، استفسار کرد آیا اهل شورا تو را برگزیدند، اعتراف کرد نه، آن‌گاه گفت جز این است که تو با قهر و زور وادارشان کردی که امر تو را بپذیرا باشند و اموال بیت‌المال را به خودت اختصاص دادی، اقرار کرد آری. سپس گفت به چه سبب به لقب امیرالمؤمنین نامیده شدی در حالی که نه خداوند و نه به دستور او پیامبر و نه طبق رهنمود وی امت اسلامی تو را امیر نکردند، عبدالملک تهدید کرد و گفت از مرز و بوم من خارج شو وگرنه تو را می‌کشم، آن شخص گفت این ارباب، پاسخ اهل عدل و انصاف نیست و آن‌گاه بیرون رفت.[17]

امام باقر، آغازگر دعا و نیایش در شب قدر

ششم: هر چند حدیث وَزَيْنَ «إِنِّي تَارِكُ فَيْكُمُ الثَّقَلَيْنِ«[18] بر تارک تاریخ اسلامی می‌درخشد لیکن حضور هماهنگ این دو امانت الهی در متن حیات متمذّثانه و متدبّثانه جامعه، طبق رهنمود امام باقر(ع) و امام صادق(ع) بوده و همچنان ادامه دارد.

برجسته‌ترین ماه برای نیایش با خدا، شهر مبارک رمضان است و والاترین زمان آن شب قدر است و بهترین برنامه آن قرآن به سر گرفتن و مهم‌ترین سوگند این مراسم، قسم به چهارده معصوم است. این طرح با دعای امام باقر(ع) شروع می‌شود که آن حضرت(ع) فرمود قرآن را باز کن و بین دو دست خود قرار ده و بگو: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكِتَابِكَ الْمُنَزَّلِ وَمَا فِيهِ وَفِيهِ اسْمُكَ الْأَعْظَمُ الْأَكْبَرُ وَاسْمَاؤُكَ الْحُسْنَى وَمَا يُخَافُ أَنْ تَجْعَلَنِي مِنْ عِتْقَائِكَ مِنَ النَّارِÀ[raquo] و با هدایت و دعای امام صادق(ع) امتداد می‌یابد که آن حضرت(ع) فرمود قرآن را بر سر بگذار و بگو: «اللَّهُمَّ بِحَقِّ هَذَا الْقُرْآنِ وَبِحَقِّ مَنْ أَرْسَلْتَهُ بِهِ وَبِحَقِّ كُلِّ مُؤْمِنٍ مَدَّحْتَهُ فِيهِ وَبِحَقِّكَ عَلَيْهِمْ فَلَا أَحَدًا اعْرِفُ بِحَقِّكَ مِنْكَÀ[raquo]، آن‌گاه ده مرتبه نام مبارک خدا و (در ظل آن) ده مرتبه نام پیامبر3 و ده مرتبه نام علی(ع) تا دوازدهمین امام همام و چهاردهمین معصوم(ع) یعنی حضرت ختمی‌امامت، مهدی موجود موعود عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف را بر زبان جاری کن. [20]

این تعلیم فاخر، قرآن را مشهور می‌کند و مانع مهجوریت آن می‌شود زیرا با حضور اهل بیت وحی در متن جامعه اسلامی به ویژه حضرت امام باقر(ع) و امام صادق(ع) که مفسران علمی قرآن کریم و مجریان عینی آن‌اند، مجالی برای هجران این کتاب عظیم نخواهد بود.

و چون دعا قرآن صاعد است، حضرت امام باقر(ع) از هر فرصت مناسبی بهره برده و دعای خاص آن را آموزش داد؛ مانند دعای افطار: «اللَّهُمَّ لَكَ صُمْنَا...À[raquo] و دعای عمیق و عریق سحر: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ بَهَائِكَ...À[raquo] و دعای ضمن زیارت عاشورای سیدالشهداء(ع) که همتایی اندوه برای آن حضرت، با تقس روزه‌دار را می‌توان از این دو تعبیر دینی استنباط کرد: «تَقَسَّ الْمَهْمُومُ لِظُلْمِنَا تَسْبِيحٌ وَ هَمُّهُ لَنَا عِبَادَةٌÀ[raquo]; [23] «أُنْفَاسُكُمْ فِيهِ تَسْبِيحٌÀ[raquo]; [24]

«و غفر الله لنا و لكمÀ[raquo]

- [1]. من لایحضره الفقیه، ج2، ص614.
- [2]. تحف‌العقول، ص284، وصیت امام باقر(ع) به جابر جعفی.
- [3]. تحف‌العقول، ص286، وصیت امام باقر(ع) به جابر جعفی.
- [4]. تحف‌العقول، ص286، وصیت امام باقر(ع) به جابر جعفی.
- [5]. سوره همزه، آیه 3.
- [6]. سوره کهف، آیه 35.
- [7]. سوره ص، آیه 26.
- [8]. سوره اسراء، آیه 9.
- [9]. الکافی، ج8، ص312؛ بحارالأنوار، ج46، ص350.
- [10]. الکافی، ج3، ص123؛ بحارالأنوار، ج46، ص333.
- [11]. رجال الکشتی، ص176؛ بحارالأنوار، ج46، ص338.
- [12]. دیوان حافظ، غزل 214.
- [13]. مناقب آل أبی‌طالب، ج4، ص197؛ بحارالأنوار، ص46، ص333.
- [14]. سوره بقره، آیه 8.
- [15]. الکافی، ج1، ص339 و 400؛ بحارالأنوار، ج2، ص91.
- [16]. سوره انفال، آیه 42.
- [17]. بحارالأنوار، ج46، ص335.
- [18]. الارشاد (شیخ مفید)، ج1، ص233؛ بحارالأنوار، ج2، ص100.
- [19]. الکافی، ج2، ص629؛ صحیفه باقریه، ص74.
- [20]. اقبال‌الأعمال، ص187؛ بحارالأنوار، ج95، ص146.
- [21]. الکافی، ج4، ص95.
- [22]. اقبال‌الأعمال، ص77.
- [23]. الامالی (شیخ مفید)، ص338؛ بحارالأنوار، ج2، ص64.
- [24]. عیون اخبارالرضا، ج1، ص295؛ بحارالأنوار، ج93، ص356.